

Merre tart a szakma?

Rovatvezető: Sutáné Csulik Andrea

34/513-673 csulik.andrea@jamk.hu

KEMLIB

Beszámoló a „Tartalmak vizuális megjelenítése” című konferenciáról

2011. március 2-án rendezte meg a „könyvtár 2.0 kísérleti műhely” a „Tartalmak vizuális megjelenítése 2011” elnevezésű szakmai napot az Országos Széchényi Könyvtárban, amin a József Attila Megyei Könyvtár informatikai csoportja is részt vett. Öt prezentációt láthattunk magyar és külföldi szakemberektől, akik vizualizációhoz köthető, megvalósult ötletekről beszéltek. Az angol nyelvű előadásokat tolmácsok fordították a hallgatóság számára. Az összejövetel célja: irány- és példamutatás a könyvtáraknak tartalmaik digitális feldolgozásában.

Bánkeszi Katalin (OSzK): Bevezetés

Bevezetesként Bánkeszi Katalin gyűjtött ízelítőt a vizualizált tartalmak világából, s mondta el ezeknek mindennapi életünkben betöltött fontos szerepét. Példaként hozott egy úthálózatot ábrázoló képet, ahol a csomópont gömbszerűen tűnik ki. Említést tett egy 2003-ban kialakított irodalmi vonatkozású kapcsolati hálóról, amiben Arany Jánost emelte ki, s világosan kirajzolódta a hozzá fűződő személyek, évszámok, művek, műfajok is. Elmondta, hogy a képi tartalmakat sokkal könnyebben fogja fel az emberi szem és dolgozza fel az agy. Ezért is bírnak akkora jelentőséggel a vizualizációt felhasználó alkalmazások: pl.: számítógép töredezettség mentesítésének kijelzése; digitális óra; (épület)tervező szoftverek; GPS; fényképalapú, akár 3D-s útvonal-megjelenítő szoftver. Ugyanezt a hatást érik el agyunkban a jelentéstársítás által a piktogramok: akár a közlekedési táblák vagy a sportközvetítésekből

ismeretes sportág ikonok. De megjeleníthetjük gondolatainkat is a FreeMind gondolatterkép-alkalmazással, vagy a címkefelhők vizualitást kihasználó feliratai lehetnek segítségünkre a kereséseknél. Az oktatásban szintén nagy szerepe van, gondoljunk csak akármilyen szemléltető eszközre, vagy éppen a Bánkeszi Katalin által is bemutatott Eternal Egypt alkalmazásra: a szarkofág felépítésének animációjára. A kutatók is nagy hasznát veszik, hiszen a képi modellezés által folyamatok, kapcsolatok láthatóbbá, így érthetőbbé válnak: pl.: Prince Williemből táplálékhálózatának vagy éppen a fehérje-kölcsönhatásoknak ábrázolásával.

Michael Stocking: The challenge of displaying rare books (A régi könyvek megjelenítésének kihívásai)

A következő előadó, Michael Stocking, *A régi könyvek megjelenítésének kihívásai* című prezentációjában bemutatta a „Turning the pages” elnevezésű szoftverüket, amit a British Library-vel együttműködve hoztak létre. Ma már több könyvtárnak és múzeumnak is dolgoznak. Az egyik fő céljuk e látványos alkalmazás kifejlesztésével a könyvtár tényleges és online látogatói számának növelése volt. A program lényege, hogy lefényképezik, digitalizálják az adott dokumentumot, majd ezt elérhetővé teszik egy érintőképernyős terminálon, ahol a látogató 3D-ben forgatni, lapozni is tudja az anyagot. Így nem kell furcsa pózokat felvenni egy kiállító terem vitrine (tárlója) előtt ahhoz, hogy az értékes könyvritkaságok minden oldalát megcsodáljuk, szemügyre vegyük. A program hangosan felolvassa nekünk a szemlélt

dokumentumhoz tartozó információkat, de a szövegben való keresésre, sőt saját felhasználói fiókunkkal bejelentkezve még „kommentelésre” is lehetőségünk nyílik. Ezeket a funkciókat Mozart jegyzetfüzetén (ennél még meg is hallgathattuk az oldalakon jegyzett zenét), és Da Vinci kódexén mutatta be az előadó.

Összesen eddig 3-4 nagy és 8-9 kisebb méretű nagy terminál készült el, s 29 könyvet dolgoztak fel ezzel a módszerrel. A könyvtáraknak és múzeumoknak lehetőségük van megvenni a programot, s maguknak feltölteni a saját tartalmukkal, de megfelelő ellenértékben a cégre is bízhatják az egész digitalizálási folyamatot. Hamarosan mobiltelefonokon és iPadeken is használhatjuk a „Turning the pages” alkalmazásait.

Ben Sullivan: KE Software

Az előadó cégük digitalizálási munkájáról, a Central Catalogue-ról és a Museum Management Systemről (EMu) beszélt. A folyamat lényege, hogy az anyagot (ami lehet akár audio vagy vizuális is) digitalizálják a fenti projektben hasonlóan alkalmazott eljárásokkal, majd feltöltik az adatokat az EMu-ba. S ha bármilyen változás áll be az adott dokumentummal (vagy egyébbel) kapcsolatban, máris nyomon követhető a Central Catalogue-ból. Ugyanezt használták ki például az ausztráliai Victoria Museum esetében is, ahol kártevők támadtak a múzeumi anyagra, de a rendszer által egy térképen követni tudták, hogy éppen melyik tárgyat és mikor lepték el a rovarok, ebből terjedési irányuk is megállapítható volt. Mindez annak köszönhető, hogy a felvett adataik alapján a tárgyak pontosan lokalizáltak a rendszerben. De ha megváltozik az adott tárgy helyzete, akkor a jellemzői egyből módosulnak az adatbázisban is. Példaként felhozott egy hasonló felhasználási lehetőséget: a Melbourne-i kígyók elterjedését határolták be, jegyezték rendszerbe, illetve megjelölték az adott

területre jellemző hulló ellenmégét is. Egy másik alkalmazás pedig, az IMu Tours, ami idegenvezetőknek hasznos és hasonlóan az EMu adatait használja fel (azaz a dokumentum jellemzőit, koordinátáit) ahhoz, hogy információkat, leírásokat adjon az adott tárgyról.

John Nolan: Automated Document System (Automatizált Dokumentumkezelő Rendszer)

John Nolan előadásában a Prince 2 project Managementről és az Automatizált Dokumentumkezelő rendszerről hallottunk. A brit nemzeti könyvtár részére digitalizálják a dokumentumokat, majd a kereshetőség érdekében optikailag felismertetik a karaktereket azokban. A digitalizáció bármilyen méretben és felbontásban kivitelezhető a megrendelő igényeihez igazodva. Az így keletkezett digitális reprodukciónak számos előnye van: takarékoskodnak a papírral, így minimalizálják a hulladékibocsájtást; nem rongálódik a dokumentum a használat, feldolgozás során; nem kell folyton védeni a különböző fizikai károktól; időt, teret, tárolóhelyet és emberi munkaidőt spórolnak a digitalizált anyagok és a dokumentumkezelő rendszer használatával. Arról nem is beszélve, hogy csak egyszer kell költséget fordítani rá, ami hamar megtérül a fentebb említettek

miatt (a British Library már 3 hónap alatt visszanyerte a kiadások összegét), s a felhasználók is könnyebben (bárhol, bármikor) hozzáférhetnek az állományhoz.

Korotij Ágnes (Kovex Kft.)

Az előadó a cégük által tervezett adat- és tartalomkezelő rendszerről beszélt, melynek lényege, hogy bármilyen dokumentumot képes strukturáltan tárolni, sőt a címkézés segítségével (W3C szabványokat (RDF, OWL) használva) kereshetővé tenni, akár tématerképek által is (Topic Maps ISO szabvánnyal). Valójában a felhasználó szerkeszt a kategóriákon belül (amik a Wikipédia kategóriáihoz hasonlósak), így egyéni logikája alapján építi fel rendszere szerkezetét. Maga a folyamat úgy épül fel, hogy a tartalomról (ami az előadó megfogalmazásában az irat és dokumentum lehet) felveszik a metaadatokat (kb. 70 félé, pl.: típus, határidő), megadják a kategóriát (pl.: iktatókönyv, séma, típusnév), s beállítják a tartalmak egymáshoz való viszonyát is (alá-fölérendeltség). A már megadott jellemzőket a szerkesztéshez szükséges jogosultságokkal változtathatják. Mindezek által a szoftver képes fogalomtárak létrehozására is, ahol a kapcsolódó szócikkek hiperhivatkozásként jeleníthetők meg. Lehetőség van a glosszáriumok Wordbe, Excelbe, PDF-be való importálására is, s a jogosultságok megadásával másokkal is megoszthatjuk munkánkat. A továbbiakban Korotij Ágnes rövid bemutatót tartott a szoftver segítségével egy cikk kijegyzeteléséről és a rendszerállományba való feltöltéséről. A prezentáció végén egy kérdés érkezett az előadóhoz, miszerint: „Miben különbözik a Kovex Kft. által kifejlesztett program más, ingyenesen is letölthető bibliográfiai menedzser-alkalmazásoktól?” Az előadó válaszként azt a legfőbb különbséget mondta, hogy ezzel általánosságban kereshetünk mindenre, tehát nem elsősorban bibliográfiai alkalmazás. Ben Sullivan véleménye szerint az lenne a fontos, hogy először a folyamatos és

egységes adatkezelés valósuljon meg. Ezt csak azonos alapokon nyugvó, egységes adatfeldolgozó programokkal lehet elérni.

Az előadássorozat végén felmerült egy kézenfekvő kérdés, a szoftverek és eljárások árára vonatkozóan. John Nolan válasza szerint ez esetenként különböző, és attól függhet, hogy mekkora anyagról van szó és mennyi idő áll rendelkezésre a feldolgozáshoz. Ben Sullivan konkrétan megfogalmazta, hogy a KE Software minimálisan 10-15 ezer euró lehet, de az árba beleértendő az előzetes képzés és a további információs támogatás. Nagyobb intézményeknél összességében ez egymillió euróig is emelkedhet. A Kovex-féle program használata egyelőre díjtalan. Ezt az állapotot szeretnék is fenntartani, bár a fogalomtárak számát lehet, hogy később korlátozni kell. A „Turning the pages” esetében ha digitalizált anyagot adnak az ügyfelek akkor kb. 4000 euró/könyv, nagyobb gyűjteménynél 200.000 euró is lehet. Ha pedig csak a keretprogramot vásárolja meg az intézmény, kb. 2 millió forint az olcsóbb változat. Közkívánatra Stocking egy rövid bemutatót tartott a keretprogram használatáról: pillanatok alatt létrehozott egy 3D-ben forgatható könyvet egy meglévő digitalizált anyagból, melyet prezentálhatunk saját terminálunkon akár gyengén látók számára készített verzióban is. Hozzátette, hogy a platformkülönbség nem akadály, van Windows-ra, Linuxra és Macintosh-ra optimalizált verzió is. Végül pedig megemlítette, hogy a költségvetési megszorításoktól szenvedő könyvtáraknak lehetőséget biztosítanak arra, hogy ingyen, vagy kisebb összegért a cég vállalja az anyagok digitalizálást, cserébe a könyvtárban történő további használatból, értékesítésből származó haszon a digitalizálóhoz folyik be. Tehát a cég eldönti, hogy megtérülő-e egy-egy régi könyv feldolgozása, s ennek függvényében megelőlegezi a digitalizálási költségeket a könyvtár számára.